

Nidāna-kathā fordítási projekt

A műről

A Buddha életének legkorábbi, sőt születése előtti szakaszának elbeszélését ez a legendás életrajz tartalmazza. Nem kanonizált mű, hanem egy **kommentár** (*Sutta-piṭaka; Khuddaka-nikāya; Jātaka-aṭṭhakathā*) előszava. A mű eleje a legendák körébe vezet, különféle korábbi buddhákról és *bódhiszattá*król beszél, a Buddha maga is a *Tuszita* mennyországból száll alá földi születésébe. A földi történet a születésétől a prófécián, az otthonról távozásán, a Máraival való megküzdésén, a *nibbána* elérésén, a tanítástól vonakodásán, a *szangha* létrehozásán át az első kolostor megalapításáig tart. Ezen előszó után következnek a *dzsátaka*-versekhez tartozó mesék („kommentárok”), amelyek a Buddha előző, gyakran állatalakban eltöltött életeit beszélik el.

- Az előszó régi angol fordítása elérhető itt: <https://archive.org/stream/buddhistbirth00daviuoft#page/n6/mode/2up>
- Teljes magyar fordítása nincs, a Buddha beszédei c. könyvben Vekerdi a „Buddha születése” (<http://a-buddha-ujja.hu/Szutta/Nidanakatha-2-1-vj>) és a „Buddha távozása otthonából” (<http://a-buddha-ujja.hu/Szutta/Nidanakatha-2-2-vj>) c. rövidke részeket fordítja. Jelenleg a TKBF páli nyelvi specializációján kezdődött meg a szöveg fordítása.
- A *dzsátakák*ból válogatás jelent meg magyar nyelven: „Vekerdi József (ford.) 1988. *Dzsátakák*. Budapest: Terebess Kiadó.” (<https://mek.oszk.hu/00200/00223/html/>)

A projektről

A mindenkor páli nyelvi specializáció harmadik évfolyamai órakeretük felében ennek a szövegnek a lefordításával foglalkoznak. A specializáció első két évében megtanulják a páli nyelv alapjait, gyakorlatot szereznek szövegolvasásban. Erre alapulva a harmadik évfolyam mindig hozzátesz egy újabb részt a már elkészült fordításokhoz, így módon előbb-utóbb elkészül az egész mű fordítása. A mű három részből áll, a projekt a második rész fordításával kezdődik, mert ez már a történeti Buddha életére fókuszál.

Egyéni hallgatói és közös órai munka révén először egy-egy összefüggő részlet nyersfordítása készül el, amit egy második körben a csoport letisztáz.

A fordítások évfolyamonként készülnek, de minden évfolyam már az addig lefordított részekhez kapcsolódva folytatja a fordítást. Ez ezt is jelenti, hogy az új fejlemények megváltoztathatják a korábbi fordításokat és a terminológiát is.

A munkát a hallgatók a vezetőtanár szakmai irányítása mellett végzik.

Körtvélyesi Tibor

Páli nyelvi specializáció 2019-2022

A fordítást készítő hallgatók:

Kókai Tünde

Neogrády Gabriella

Rákász Dávid

Vezetőtanár: Körtvélyesi Tibor

Nidāna-kathā

2. Avidüre-nidāna¹

Az istenek arra ösztökélik a Bódhiszattát, hogy szülessen meg utolsó emberi újraszületésében

A három nagy kavalkád

A Bódhiszatta éppen a Tuszita városban tartózkodott, amikor elkezdődött egy buddha eljövételének kavalkádja. Az emberi világban ugyanis háromféle eljövétel-kavalkád következhet be: világekorszak eljövételének kavalkádja, buddha eljövételének kavalkádja, központi uralkodó eljövételének kavalkádja.

A földi istenseregek,² az érzéki vágyak birodalmának istenei amikor látják, hogy eltelt százezer év és új világekorszak fog kezdődni, akkor megjelennek az emberek között, és fel alá járkálva, kibontott hajjal, kócosan, sírva, könnyeiket törölgetve, vörös ruhában, eltorzult alakban hangosan hirdetik:

– Uraim, eltelt százezer év és új világekorszak fog kezdődni! A világ el fog pusztulni, az óceán ki fog száradni, az egész föld és Szinéru, a hegyek királya is porrá fog égni, megsemmisül: egészen a Brahma-világig minden el fog pusztulni. Emberek, gyakorlatok szeretetet, együttérzést, derűt és egykedvűséget, gondoskodjatok anyátokról, apátokról, tiszteljétek nemzetségeitek vénjeit!

Ez a világekorszak eljövételének kavalkádja.

A világorzó istenségek, amikor látják, hogy eltelt ezer év és egy mindentudó buddha fog születni a világban, akkor fel-alá járkálva így kiabálnak:

– Uraim, eltelt ezer év és egy mindentudó buddha fog születni az emberi világban!

Ez a buddha eljövételének kavalkádja.

Az istenségek, amikor látják, hogy eltelt száz év és egy központi uralkodó fog születni, akkor fel-alá járkálva így kiabálnak:

– Uraim, eltelt száz év és egy központi uralkodó fog születni az emberi világban!

Ez a központi uralkodó eljövételének kavalkádja.

Ez a három nagy kavalkád létezik.

A három kavalkád közül a buddha-eljövétel kavalkádjának hangját meghallván tízezer világegyetem minden istensége egybegyűlt. Miután megtudták, hogy egy ilyen és ilyen nevű lény fog buddhává válni, odamentek hozzá, és kérlelni kezdték. Miközben kérlelték, előjelek mutatkoztak. Ekkor az összes világegyetem minden istensége, valamint a Négy Nagykirály, Szakka, Szujáma, Szantuszita,

---

¹ A címeknek még nem alakult ki a végleges fordítása. *Nidāna-kathā* kb. „A megalapítás elbeszélése”. *Avidüre-nidāna* kb. „A közbülső események”.

² A földi istenseregek, páliul *lókabjühák*, valószínűleg kifejezetten az emberi világban, a Földön (*lóka*) élő istenek vagy helyszellemek, illetve azok serege (*bjúha*).

Szunimmita, Vaszavatti és Mahábrahmá egy világegyetemben, a Tuszita-palotában összegyűltek, és a Bódhiszatta köré gyűlve így kérlelték őt:

– Uram, nem azért teljesítetted be a tíz tökéletességet, mert Szakka, Mára, Brahmá fenségére, vagy egy központi uralkodó dicsőségére áhítoztál, hanem mert mindentudásra vágytál, hogy az emberek a túlpartra juthassanak.³ Uram, most van itt az idő számodra, most van itt az alkalom a buddhaságra: elérkezett az idő, hogy buddhává válj!

Az öt nagy vizsgálat

A Mahászatta nem adott ígéretet az isteneknek, előbb elvégezte az *öt nagy vizsgálatot*, hogy kiválassza az életidőt, a kontinenst, a területet, a családot és végül a szülőanyát (figyelembe véve a szülőanya hátralévő életidejét).

Elsőként az életidőt vizsgálta meg, hogy mennyi az alkalmas és mennyi a nem alkalmas életidő:

– Amikor százezer évnél hosszabb az életidő, az nem alkalmas. Miért? Mert ekkor a lények nem találkoznak születéssel, öregséggel, halállal, és a buddhák az örök törvényről szóló tanítása, nevezetesen a három ismérv⁴ gyöngye sem lelhető fel. A buddhák hiába beszélnek a mulandóságról, szenvedésről és éntelenségről, a százezer évnél tovább élők nem tarják sem hihetőnek, sem meghallgatásra érdemesnek, így hát nem is értik: miről beszélnek ezek? – mondogatják. Megértés nélkül viszont a tanítás nem vezet a megszabaduláshoz. Ezért ez az életidő nem alkalmas.

A száz évnél rövidebb életidő sem alkalmas. Miért? Ekkor a lények tele vannak szenvedelmekkel,⁵ és a nekik adott útmutatás nem marad meg bennük: mint vízen bottal húzott vonal, gyorsan szertefoszlik.

A százezer év és száz év közötti életidő viszont alkalmas.

Akkoriban az életidő száz év volt.⁶

– Most újrászülethetek! – ezzel a Mahászatta az alkalmas időt kiválasztotta.

Azután a kontinenst vizsgálta meg. Négy kontinenst látott szigetestül:⁷

– Három kontinensen nem születnek buddhák, csak a Rózsalma⁸ kontinensen. – ezzel a kontinenst kiválasztotta.

Aztán így töprengett:

– A Rózsalma-kontinens nagy, tízezer *jódzsana*⁹ kiterjedésű; vajon melyik területén születnek meg a buddhák?

A táj [adottságai]¹⁰ alapján a középső területet választotta ki. A *Vinaja* szerint (*Mahāvagga* 259.) ez a középső terület:

„A közepe felől keleti irányban található Gadzsangala kisváros, azután Mahászála; azon túl már a szomszédos területek. A közepe felől dél-keleti irányban található a Szallavatí folyó; azon túl már a szomszédos területek. A közepe felől déli irányban található Sztakannika kisváros, azon túl már a szomszédos területek. A közepe felől nyugati irányban található Thúna bráhmínfalú, azon túl már már a szomszédos területek. A közepe felől északi irányban található az Uzsiraddhadzsa-hegy, azon túl már a szomszédos területek.”

³ A Buddha mindentudása magában foglalja a *dhammát*. Az általa tanított *dhamma* ismerete juttathatja el az embereket a túlpartra.

⁴ *Ti-lakkhana*: mulandóság (*aniccsa*), szenvedés (*dukkha*), éntelenség (*anattá*). Akik túl hosszan élnek, nem érzékelik a mulandóságot, önmagukat is nagyon stabilnak tapasztalják.

⁵ *Kilésza* – gyakran szennyeződésnek fordítják.

⁶ A 100 év életidő a legrövidebb alkalmas élethossz. Az emberek kb. 100 évet élnek, más lények (istenek, félistenek) élhetnek 100.000 vagy több évet, de ők nem alkalmasak a tanításra.

⁷ „Szigetestül” – a páliban itt a *parivāra* (kísérő) szó szerepel, ezt értelmeztük szigetnek.

⁸ *Jambudvīpa*. India elnevezése.

⁹ Hosszmérték; értéke bizonytalan, a PTS-szótár szerint hét mérföld.

¹⁰ Kiegészítésünk erre utal: jól megközelíthető (központi), illetve megfelelő környezetet biztosító (alamizsnát nyújtó falvak, patakok, ligetek) táj.

– Kiterjedése hosszában háromszáz, széltében kétszázötven, kerületében pedig kilencszáz *jódszana*. Itt születnek a buddhák, paccsékabuddhák, főtanítványok, a 80 nagytanítvány, a központi uralkodók, és más nagytekintélyű nemesek, bráhmínok, gazdák, gazdag urak. Ezen belül van Kapilavatthu városa, ott újraszülethetnek! – erre az elhatározásra jutott.

Aztán a családot vizsgálta meg:

– Buddhák csak ebben a két tiszteletreméltó családban születnek: nemesi vagy bráhmín családban; közrendű vagy szolgáló családban nem.¹¹ Az emberek jelenleg a nemesi családot tisztelik, ott fogok újraszületni. Szuddhódana király lesz az apám! – ezzel a családot kiválasztotta.

Aztán azt vizsgálta meg, ki legyen az anyja:

– Egy buddha anyja nem epekedő és nem részeges; százezer világkorszakon át [törekedve] beteljesítette a tökéletességeket, születésétől kezdve szakadatlanul az öt erény szerint él. Íme Mahámájá királyné, aki pont ilyen – ő lesz az én anyám. De mennyi életideje van még? Tíz hónap és hét nap.¹² – ezzel az anyát kiválasztotta.

A Bódhiszatta alászállása

Miután ily módon elvégezte az öt nagy vizsgálatot, összehívta az istenségeket és immáron ígéretet adott nekik:

– Uraim, elérkezett az idő, hogy buddhává váljak. Távozzatok!

Az istenségek ekkor eltávoztak, csak a tuszita-istenségek maradtak körülötte. Velük együtt elment a Tuszita városba, a Nandana-ligetbe. Nandana-liget ugyanis minden istenvilágban megtalálható.¹³ Ott az istenségek a Bódhiszattát korábban beteljesített üdvös tetteire emlékeztetve fel-alá járkáltak és közben ismételték:

– Innen szállj alá, érd el az üdvösséget!¹⁴

Miközben az istenségek így ösztökélték őt, a Bódhiszatta fel-alá járkált, majd alászállt, és Mahámájá királyné méhében újraszületett.

---

¹¹ A négy *varna* a bráhmanikus ideológia része. A szöveg szerzője ennek megfelelően láttaja a múltat, a Buddha születésének idején és helyén viszont ez nem volt társadalmi valóság.

¹² A tíz holdhónap megfelel a terhesség kilenc hónapjának, plusz egy hét, amivel a Buddha anyja túlélte fia születését.

¹³ Örömliget. Valószínűleg az istenek világában az a hely, ahol az istenek a legjobban érzik magukat. Ám innen nem érhető el az üdvösség (*sugati*), ezért kell alászállni az emberi világba. Úgy tűnik, az isteneknek ösztökélniük kell a Bódhiszattát, hogy hagyja el a ligetet.

¹⁴ *Sugati*, jósors, üdvösség; buddhista értelemben ez a nirvána.